

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Корж Ю.С.

студентка,

Науковий керівник: Анісімова Г.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ

Забруднення навколишнього середовища радіоактивними відходами є однією з найбільш актуальних глобальних проблем. За даними Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) станом на кінець 2014 р. у світі використовувалось 438 ядерних реакторів, а енергетичні потреби країн щороку зростають [6, с. 1]. Стрімке збільшення забруднення навколишнього природного середовища пов'язано з швидким розвитком науково-технічного прогресу та виробництва. В таких умовах захист довкілля, життя і здоров'я людини є комплексним завданням, що стоїть перед людством. На сьогодні практика захисту екологічних прав, забезпечення екологічної безпеки і підтримання планетарної екологічної рівноваги сформувалась навіть у Європейському суді з прав людини [8, с. 72].

Радіоактивні відходи (РАВ) – матеріальні об'єкти та субстанції, активність радіонуклідів або радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені діючими нормами, за умови, що використання цих об'єктів та субстанцій не передбачається [1]. Основними виробниками РАВ є атомні електростанції, але вони далеко не єдині. Радіоактивні відходи утворюються на всіх стадіях ядерно-паливного циклу – від видобутку уранової руди, вилучення із неї урану, процесів переробки уранової сировини в готове ядерне паливо до використання його в ядерних реакторах, хімічної генерації відпрацьованого палива, а також безпечного захоронення. РАВ також утворюються від військового, медичного використання атома та на промислових підприємствах [7, с. 73]. Особлива властивість РАВ полягає в тому, що вони є небезпечними протягом сотень чи навіть тисяч років.

Метою радіаційної безпеки є захист людини і навколишнього природного середовища від неприпустимого впливу іонізуючого випромінювання у період, під час якого радіоактивні відходи несуть в собі потенційну загрозу. Поняття поведження з радіоактивними

відходами охоплює оперування, обробку, кондиціонування, перевезення, зберігання чи захоронення радіоактивних відходів.

На сьогодні актуалізується міжнародно-правове регулювання у сфері поводження з РАВ. Основним міжнародно-правовим документом з питань поводження з радіоактивними відходами є Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим ядерним паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами ООН від 05.09.1997 р., яка визначає мінімальний стандарт прав і обов'язків держав у сфері поводження з радіоактивними відходами, норми щодо створення відповідних правових, регулятивних заходів щодо безпеки поводження з РАВ, умови їх транскордонного перевезення. Більш того, було досягнуто прогресу у створенні інфраструктури поводження з радіоактивними відходами в рамках чотирьох великомасштабних проектів у зоні відчуження (ЧАЕС) завдяки Угоді про фінансування Щорічної програми дій з ядерної безпеки 2011 р., яка має на меті підвищити рівень безпеки та рентабельності поводження з усіма видами радіоактивних відходів в Україні.

Значний вплив на забезпечення радіаційної безпеки здійснює Загальнодержавна цільова екологічна програма поводження з радіоактивними відходами [3], метою якої є реалізація державної політики у сфері поводження з радіоактивними відходами, спрямованої на захист довкілля, життя і здоров'я населення від дії іонізуючого випромінювання. Фінансування зазначеної програми здійснюється за рахунок коштів Державного фонду поводження з радіоактивними відходами, який формується шляхом надходжень від екологічного податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Варто зазначити, що на всі види виробничої діяльності, а також на всі ситуації втручання, в умовах яких відбувається чи може відбуватися опромінення людини на виробництві та/або в побуті будь-якими джерелами природного та/або штучного походження поширюється дія Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки [4]. Ці правила визначають джерела іонізуючого випромінювання та встановлюються загальні вимоги до обмеження доз опромінення осіб у виробничих умовах. Також вони містять класифікації радіоактивних відходів за різними критеріями. Однак, на сьогодні, було б доречним запровадити більш новітню класифікацію РАВ, спираючись на вже розроблену МАГАТЕ у 2014 р. [8], яка може стати важливим фундаментом сучасної стратегії поводження з радіоактивними відходами в Україні.

Державному регулюванню безпеки у сфері поводження з радіоактивними відходами підлягають такі види діяльності: ведення державного обліку радіоактивних відходів, Державного кадастру сховищ РАВ, місць захоронення і тимчасового зберігання, проектно-пошукові роботи з вибору майданчиків для розміщення об'єктів, призначених для поводження з РАВ, введення в експлуатацію, експлуатація, зняття з експлуатації об'єктів, призначених для поводження з РАВ, закриття сховищ для захоронення, перевезення та складування РАВ [5, с. 204].

Необхідно підкреслити, що з метою уникнення неконтрольованого накопичення РАВ, а також забезпечення ефективного та оперативного контролю за місцезнаходженням і переміщенням РАВ, умовами захоронення ведеться Державний облік радіоактивних відходів, який включає ведення Державного реєстру радіоактивних відходів і Державного кадастру сховищ радіоактивних відходів та переліку місць їх тимчасового зберігання [2].

Під час зберігання або захоронення радіоактивних відходів забезпечується надійність ізоляції іонізуючого випромінювання від навколишнього природного середовища системою природних та штучних інженерних бар'єрів. Крім того, протягом усього часу їх зберігання чи захоронення регулярно здійснюється контроль за радіаційною обстановкою у сховищах радіоактивних відходів. Така єдина система організаційних та технічних заходів, спрямованих на запобігання доступу до радіоактивних відходів та їх використання забезпечує фізичний захист під час поводження з ними.

Нові можливості у сфері охорони довкілля відкриває імплементація в національне правове поле Директив ЄС щодо поводження з відходами. Директива 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування окремих Директив встановлює ієрархію пріоритетів щодо поводження з відходами, а саме: запобігання утворенню, підготовка до повторного використання, рециклінг, енергетичне відновлення (або інша утилізація) та захоронення. Крім того, створення та ведення публічних реєстрів суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами – операторів їх утилізації та видалення, дилерів, посередників та перевізників сприятиме розширенню можливостей контролю з боку громадськості.

Таким чином, забезпечення радіаційної безпеки під час поводження з радіоактивними відходами є ключовим завданням нашої країни, а імплементація положень нормативно-правових актів ЄС і використання стандартів МАГАТЕ дасть змогу удосконалити державну політику у цій сфері та мінімізувати обсяги радіоактивних відходів.

Список використаних джерел:

1. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку [Текст]: Закон України від 08.02.1995 р. № 39/95-ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1995. – № 12. – Ст. 81.
2. Про поводження з радіоактивними відходами [Текст]: Закон України від 30.06.1995 р. № 255/95-ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1995. – № 27. – Ст. 197.
3. Про Загальнодержавну цільову екологічну програму поводження з радіоактивними відходами [Текст]: Закон України від 17.09.2008 р. № 516-VI // Відом. Верх. Ради України. – 2009. – № 5. – Ст. 8.
4. Про затвердження державних санітарних правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України» [Текст]: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2005 р. № 54 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 23. – Ст. 197.
5. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні [Текст] : навч. посіб. / А.П. Гетьман [та ін.] ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – Х. : Право, 2012. – 296 с.
6. Annual Report for 2014 / International Atomic Energy Agency. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iaea.org/publications/reports/annual-report-2014>
7. Зуєв В. А. Правовий аналіз прав громадян у сфері поводження з відходами в контексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і діяльності Європейського суду з прав людини щодо її реалізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsup_2013_2_11.pdf
8. IAEA Safety Standards. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www-ns.iaea.org/standards/>

Поклонська О.Ю.

здобувач,

Науковий керівник: Підмурна Н.А.

викладач,

Дніпропетровський університет внутрішніх справ

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідно до ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Але не дивлячись на те, що дана норма закріплена на конституційному рівні, зустрічається недотримання законодавства, що в свою чергу, тягне за собою притягнення до юридичної відповідальності.